

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
---------------------	--

[5509]-EXT-1

M.A./M.Sc. (Part I) EXAMINATION, 2019

(For External)

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DS : 1.1 — International Relations and 2.1 Strategic Studies

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any one in 500 words : [20]

(i) Explain evolution and different phases of Cold War.

(ii) Describe various approaches to the study of Strategic studies and international relations.

2. Answer any one in 500 words : [20]

(i) Define Regionalism. What are merits and demerits of Regionalism ?
Explain

(ii) Explain salient features of the realist theory of International Politics as developed by Hans J. Morgenthau.

3. Answer any one in 500 words : [20]

(i) Write a note on the strategic culture in India.

(ii) Describe scope of the study of strategic studies.

P.T.O.

4. Answer any *one* in **500** words : [20]

(i) Examine changing nature of warfare from Limited to Total War.

(ii) Explain the theory of nuclear deterrence and its relevance in international politics.

5. Answer any *two* in **250** words : [20]

(i) New International Economic Order (NIEO)

(ii) International Terrorism

(iii) Chinese Nuclear Strategy

(iv) U.S. Nuclear Strategy

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. **500** शब्दात उत्तरे द्या (कोणताही **एक**) : [20]

(i) शीतयुद्धाची उत्क्रांती आणि विविध टप्पे (घटनाक्रम) स्पष्ट करा.

(ii) सामरिक अभ्यास आणि आंतरराष्ट्रीय संबंधाचा अभ्यास करण्याबाबतच्या विविध दृष्टीकोनाचे वर्णन करा.

2. **500** शब्दात उत्तरे द्या (कोणताही **एक**) : [20]

(i) प्रादेशिकवादाची व्याख्या देऊन प्रादेशिकवादाचे गुण-दोष कोणते ? स्पष्ट करा.

(ii) हॉन्स जे. मॉर्गेन्था यांनी विकसित केलेल्या आंतरराष्ट्रीय राजकारणासंबंधी वास्तवतावादाच्या सिद्धांताचे ठळक गुणधर्म स्पष्ट करा.

3. 500 शब्दात उत्तरे द्या (कोणताही एक) : [20]

(i) भारतातील सामरिक संस्कृती यावर टिपण लिहा.

(ii) सामरिक अभ्यासाच्या व्याप्तीचे वर्णन करा.

4. 500 शब्दात उत्तर द्या (कोणताही एक) : [20]

(i) मर्यादीत युद्ध ते सर्वकंष युद्ध ह्या बदलण्याच्या युद्धाच्या स्वरूपाचे परीक्षण करा.

(ii) आण्वीक प्ररोधनाचा सिद्धांत आणि त्याचा आंतरराष्ट्रीय राजकारणाशी असलेला संबंध स्पष्ट करा.

5. 250 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : [20]

(अ) नवीन आंतरराष्ट्रीय आर्थिक व्यवस्था

(ब) आंतरराष्ट्रीय दहशतवाद

(क) चीनची आण्वीक युद्धनिती

(ड) अमेरिकेची आण्वीक युद्धनिती.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5509]-EXT-10

M.A./M.Sc. (Part-II) EXAMINATION, 2019

(For External)

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

(DS : 3.8 : International Organizations and 4.9 India's Strategic Culture)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer in **500** words (any *one*) : [20]
  - (1) Write a note on the structure, functions and powers of General Assembly.
  - (2) Discuss composition, functions and power of International Court of Justice.

2. Answer in **500** words (any *one*) : [20]
  - (1) Describe contribution of collective security system towards global peace.
  - (2) Explain role of International peace keeping force (PKF) towards objectives of United Nations.

3. Answer in **500** words (any *one*) : [20]
  - (1) Discuss approaches to the study of strategic studies.
  - (2) Discuss issues and problems of internal security of India in the present context.

P.T.O.

4. Answer in **500** words (any one) : [20]

- (1) Describe evolution of strategic thought and their relationship to national security.
- (2) Explain evolution of nuclear doctrine and its impact on world politics.

5. Answer in **250** words each (any two) : [2×10=20]

- (a) Reforming the United Nations
- (b) ECOSOC
- (c) Problems of Strategic Studies
- (d) International Terrorism.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. **500** शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : [20]

- (1) आमसभेची रचना, कार्ये आणि अधिकार यावर टिपण लिहा.
- (2) आंतरराष्ट्रीय न्यायालयाची रचना, कार्ये आणि अधिकार याबाबत चर्चा करा.

2. **500** शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : [20]

- (1) जागतिक शांतता प्रस्थापित करण्यासंदर्भात सामूहिक सुरक्षा पद्धतीचा योगदानाबाबत वर्णन करा.
- (2) संयुक्त राष्ट्रसंघाच्या उद्दिष्टपूर्तीसाठी आंतरराष्ट्रीय शांतता रक्षक दळाची भूमिका स्पष्ट करा.

3. 500 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : [20]
- (1) “सामूहिक अभ्यासाचा” अभ्यासकरण्या संबंधी विविध दृष्टिकोनाविषयी चर्चा करा.
- (2) सद्यपरिस्थितील भारताच्या अंतर्गत सुरक्षेच्या समस्या आणि मुद्द्याबाबत चर्चा करा.
4. 500 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : [20]
- (1) सामूहिक विचारांतील उत्क्रांती आणि त्याचा राष्ट्रीय सुरक्षेशी असलेल्या संबंध बाबत वर्णन करा.
- (2) अण्वीक तत्वप्रणालीतील उत्क्रांती आणि त्याचा जागतिक राजकरणावर झालेला परिणाम स्पष्ट करा.
5. 250 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : [20]
- (1) संयुक्तराष्ट्र संघटनेची पुनर्रचना
- (2) आर्थिक सामाजिक मंडळ
- (3) सामरिक अभ्यासाबाबतच्या समस्या
- (4) आंतरराष्ट्रीय दहशतवाद.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5509]-EXT-2

M.A./M.Sc. (Part I) EXAMINATION, 2019

(For External)

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DS : 1.2 Geo-politics and Military Geography and

2.2 Defence Organization of India

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* in **500** words : [20]
  - (1) Write a note on the Geo-politics during the cold war period.
  - (2) Critically evaluate relevance of Heartland theory in contemporary international politics.

2. Answer any *one* in **500** words : [20]
  - (1) Explain importance of Logistics during and post-war period.
  - (2) Describe India's land border and different challenges for the management of her national security.

3. Answer any *one* in **500** words : [20]
  - (1) Write a note on the role of cabinet committee on India's national security.
  - (2) Explain role of National Security Council and strategic policy group in maintaining India's security.

P.T.O.

4. Answer any *one* in **500** words : [20]

- (1) Explain role of geography in Air warfare.
- (2) Describe role of paramilitary forces in the maintenance of internal security of India.

5. Answer any *two* in **250** words : [2×10=20]

- (1) Kargil Review Committee Recommendation
- (2) Indo-Tibetan Border police
- (3) Counter insurgency in India
- (4) Principles of strategic geography.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. **500** शब्दात उत्तर द्या (कोणतेही **एक**) : [20]

- (1) शीतयुद्धकालखंडातील “भुराजनिती” यावर टिपण लिहा.
- (2) मर्मभूमीच्या सिद्धांताचे तत्कालीन आंतरराष्ट्रीय राजकारणा असलेल्या संबंधाचे टिकात्मक मूल्यमापन करा.

2. **500** शब्दात उत्तर द्या (कोणतेही **एक**) : [20]

- (1) युद्धोत्तर काळखंडातील पुरवठा व्यवस्थापनाचे महत्व स्पष्ट करा.
- (2) राष्ट्रीय सुरक्षा व्यवस्थापना समोर असलेल्या “भारतीय भूसीमा आणि विविध आव्हाने” याविषयी वर्णन करा.

3. **500** शब्दात उत्तर द्या (कोणतेही **एक**) : [20]

- (1) भारताच्या राष्ट्रीय सुरक्षेच्या संदर्भात कॅबिनेट कमिटीची भूमिका यावर टिपण लिहा.
- (2) भारताची राष्ट्रीय सुरक्षा अबाधित राखण्यासाठी “राष्ट्रीय सुरक्षा मंडळ आणि सामरिक धोरण निर्धारित करणारा गट” यांची भूमिका स्पष्ट करा.

4. 500 शब्दात उत्तर द्या (कोणतेही एक) : [20]

- (1) हवाई युद्धपद्धतीत भौगोलीक घटकांची भुमिका स्पष्ट करा.
- (2) भारताची अंतर्गत सुरक्षा अबाधित राखण्यासाठी पॅरामिळीटरी फोर्सेस (निमलष्करी दळांनी) ने निभावलेल्या भूमिकेचे वर्णन करा.

5. 250 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : [20]

- (अ) कारगिळ रिव्यूह कमिटीच्या शिफारसी
- (ब) भारत-तिबेट सीमा सुरक्षा बल
- (क) भारतातील प्रतिविप्लववाद
- (ड) सामरिक भुगोळाची तत्वे.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5509]-EXT-3

**M.A./M.Sc. (Part-I) EXAMINATION, 2019
(For External)**

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

**(DS : 1.3 : National Security and 2.3 Key Concept Indian
National Securities)
(2013 PATTERN)**

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* in **500** words [20]
  - (1) Define National Power. What are the elements of national power ? Explain.
  - (2) Critically evaluate the relevance of nuclear theory of deterrence in maintaining world order.

2. Answer any *one* in **500** words [20]
  - (1) Define International Law. Explain role of International Law in maintaining world peace.
  - (2) Write a note on the role of Non-Alignment in maintaining world peace.

3. Answer any *one* in **500** words [20]
  - (1) Write a note on the role of International Law in the maintenance of national security.
  - (2) Define Balance of Power. Describe different techniques of Balance of Power.

P.T.O.

4. Answer any *one* in **500** words : [20]

- (1) Examine role of U.N.O. in maintaining world peace and security.
- (2) Describe India's relations with Pakistan with reference to recent Nuclear Issues.

5. Answer any *two* in **250** words : [10]

- (a) Human Security
- (b) Neutrality
- (c) SAARC
- (d) Track II diplomacy.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. 500 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : [10]

- (1) राष्ट्रीय शक्तीची व्याख्या देऊन राष्ट्रीय शक्तीचे घटक कोणते? ते स्पष्ट करा.
- (2) जागतिक व्यवस्था अबाधित राखण्यासाठी अण्वीक प्रसेधनाच्या सिद्धांताचा असलेला संबंध याबाबत टिकात्मक मूल्यमापन करा.

2. 500 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : [10]

- (1) आंतरराष्ट्रीय कायद्याची व्याख्या देऊन जागतिक शांतता प्रस्थापित करण्याबाबत आंतरराष्ट्रीय कायद्याची भूमिका स्पष्ट करा.
- (2) जागतिक शांतता प्रस्थापित करण्यात अलिप्तवादी राष्ट्रांची भूमिका यावर टिपण लिहा.

3. 500 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : [10]
- (1) राष्ट्रीय सुरक्षा अबाधित राखण्याबाबत आंतरराष्ट्रीय कायद्याची भूमिका यावर टिपण लिहा.
- (2) सत्ता संतुलनाची व्याख्या देऊन सत्तासंतुलनाच्या विविध तंत्राविषयी वर्णन करा.
4. 500 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : [10]
- (1) जागतिक शांतता आणि सुरक्षा अबाधित राखण्यासाठी संयुक्त राष्ट्रानी निभावलेल्या भूमिकेचे परीक्षण करा.
- (2) नुकताच उपस्थित झालेल्या आण्वीक मुद्द्यांचा संदर्भ देऊन भारत-पाक संबंधाचे वर्णन करा.
5. 250 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : [10]
- (1) मानवी सुरक्षा
- (2) तटस्थता
- (3) सार्क
- (4) राजनयाचा द्वितीय मार्ग.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5509]-EXT-4

M.A./M.Sc. (Part-I) EXAMINATION, 2019

(For External)

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

(DS : 1.4 : Indian Military History and 2.4 : Peace and Conflict Studies)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* in **500** words : [20]

- (1) Explain perspectives of the military history of India.
- (2) Explain historical approaches within military history of India.

2. Answer any *one* in **500** words : [20]

- (1) Write a critical note on the medieval history of India.
- (2) Explain British military operations in the 19th century with reference to Anglo-Maratha wars.

3. Answer any *one* in **500** words : [20]

- (1) Write a note on the functional approaches and Regionalism.
- (2) Describe role of U.N.O. in maintaining world peace and security.

P.T.O.

4. Answer any *one* in **500** words : [20]

(1) Write a note on the Gandhi and approaches and its relevance today.

(2) Explain problems of Arms control and Disarmament.

5. Answer any *two* in **250** words : [2×10=20]

(a) Challenges to human security

(b) Military system of Marathas

(c) Military system of Sikhs

(d) British Indian Army.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. 500 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : [20]

(1) भारतीय सैनिकी इतिहासाचे विविध दृष्टिकोन स्पष्ट करा.

(2) भारतीय सैन्य इतिहासातील “ऐतिहासिक दृष्टिकोन” स्पष्ट करा.

2. 500 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : [20]

(1) भारताच्या मध्ययुगीन इतिहासावर टिकात्मक टिपण लिहा.

(2) 19व्या शतकातील ब्रिटिश-मराठा युद्धाचा संदर्भ देऊन ब्रिटीशांच्या लष्करी मोहीम स्पष्ट करा.

3. 500 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : [20]
- (1) व्यवहारीक दृष्टिकोन आणि प्रादेशिकवाद यावर टिप्पण लिहा.
  - (2) जागतिक शांतता आणि सुरक्षा अबाधित ठेवण्यासाठी संयुक्त राष्ट्रांनी निभावळेल्या भूमिकेचे वर्णन करा.
4. 500 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : [20]
- (1) गांधीवादी दृष्टिकोन आणि व्याख्या (वर्तमान) सघ परिस्थितीची असलेल्या संबंध यावर टिपण लिहा.
  - (2) शस्त्रनियंत्रण आणि निशस्त्रीकरणाबाबतच्या समस्या स्पष्ट करा.
5. 250 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : [20]
- (1) मानवी सुरक्षेची आव्हाने
  - (2) मराठा सैन्यपद्धती
  - (3) शीख सैन्य पद्धती
  - (4) ब्रिटीश इंडीयन आर्मी.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
---------------------	--

[5509]-EXT-6

M.A./M.Sc. (Part II) EXAMINATION, 2019

(For External)

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DS : 3.1 — Defence Economics and 3.9 International

Political Economy

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in 500 words (any one) : [20]

(i) Describe Rational of armament production in the Third world countries.

(ii) Critically evaluate role of public sector in India's defence production.

2. Answer in 500 words (any one) : [20]

(i) Explain determinant factors of defence expenditure of a country.

(ii) 'Do you agree defence and development go side by side' ?
Justify your answer.

P.T.O.

3. Answer in **500** words (any one) : [20]
(i) Examine link between war and economy.
(ii) Discuss politics of international economic relations.
4. Answer in **500** words (any one) : [20]
(i) Discuss approaches to the study of International political economy.
(ii) Describe international trade and development with reference to WTO.
5. Write in **250** words (any two) : [2×10=20]
(a) NIEO
(b) North-South Dialogue
(c) Role of private sector in India's defence production
(d) Features of Indian economy.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. **500** शब्दात उत्तरे द्या (कोणताही एक) : [20]
(i) तिसऱ्या जगातील राष्ट्रांमध्ये शस्त्रास्त्र उत्पादनाबाबतच्या युक्तीवादाचे वर्णन करा.
(ii) भारताच्या संरक्षण उत्पादनातील पब्लीक सेक्टर अंडरटेकींगच्या भूमिकेचे टिकात्मक मूल्यमापन करा.

2. 500 शब्दात उत्तरे द्या (कोणताही एक) : [20]
- (i) देशाचा संरक्षणावरील खर्च निर्धारित करणारे घटक स्पष्ट करा.
- (ii) संरक्षण आणि विकास ह्या दोन्ही प्रक्रीया एकाच वेळेस कार्यरत पाहीजे. आपण या विधानाची सहमत आहात काय ? समर्पक उत्तर द्या.
3. 500 शब्दात उत्तरे द्या (कोणताही एक) : [20]
- (i) युद्ध आणि अर्थव्यवस्था यातील संबंधाचे परीक्षण करा.
- (ii) आंतरराष्ट्रीय आर्थिक संबंधाबाबतच्या राजकारणाविषयी चर्चा करा.
4. 500 शब्दात उत्तरे द्या (कोणताही एक) : [20]
- (i) आंतरराष्ट्रीय राजकीय अर्थशास्त्राचा अभ्यास करण्याबाबतच्या विविध दृष्टीकोनाविषयी चर्चा करा.
- (ii) जागतिक व्यापार संघटनाचा संदर्भ देऊन आंतरराष्ट्रीय व्यापार आणि विकासाचे वर्णन करा.
5. 250 शब्दात उत्तरे द्या (कोणताही दोन) : [2×10=20]
- (अ) नवीन आंतरराष्ट्रीय आर्थिक व्यवस्था
- (ब) उत्तर-दक्षिण संवाद
- (क) भारताच्या संरक्षण उत्पादनातील खाजगी-उद्योगधंद्याची भूमिका
- (ड) भारतीय अर्थव्यवस्थेचे गुणधर्म.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
---------------------	--

[5509]-EXT-7

M.A./M.Sc. (Part II) EXAMINATION, 2019

(For External)

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DS : 3.5 Disaster Management and

4.1 Science, Technology and National Security

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in 500 words (any one) : [20]

- (1) Explain role of military and paramilitary forces in disaster management.
- (2) Write a note on the types of disaster and principles of disaster management.

2. Answer in 500 words (any one) : [20]

- (1) Describe role of voluntary organization at different stages of disaster management.
- (2) Explain role of remote sensing, science and technology in disaster management.

3. Answer in 500 words (any one) : [20]

- (1) Write a note on the relevance of science and technology to national security.
- (2) Discuss role of communication and Information Technology to military operations.

P.T.O.

4. Answer in **500** words (any *one*) : [20]
- (1) Write a note on the relationship between technology and logistics management.
  - (2) Describe application of military technologies in border management.
5. Write short notes in **250** words (any *two*) : [2×10=20]
- (a) Electronic Warfare
  - (b) Nuclear Energy
  - (c) Missile Technology
  - (d) Material Science.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. **500** शब्दात उत्तर द्या (कोणतेही **एक**) : [20]
  - (1) आपत्ती व्यवस्थापनातील लष्करी आणि निमलष्करी दळांची भूमिका स्पष्ट करा.
  - (2) आपत्तीचे प्रकार आणि आपत्ती व्यवस्थापनाची तत्वे यावर टिपण लिहा.
2. **500** शब्दात उत्तर द्या (कोणतेही **एक**) : [20]
  - (1) “आपत्ती व्यवस्थापनातील विविध स्टेजेसमधील (टप्प्यातील) स्वयंसेवीसंघटनाची भूमिका” सविस्तर वर्णन करा.
  - (2) आपत्ती व्यवस्थापनातील रिमोट सेन्सिंग, विज्ञान आणि तंत्रज्ञानाची भूमिका स्पष्ट करा.
3. **500** शब्दात उत्तर द्या (कोणतेही **एक**) : [20]
  - (1) विज्ञान आणि तंत्रज्ञानाचा राष्ट्रीय सुरक्षेशी असलेला संबंध स्पष्ट करा.
  - (2) लष्करी कार्यवाहीतील माहिती-तंत्रज्ञान आणि संपर्कयंत्रणेच्या भूमिकेबाबत चर्चा करा.

4. 500 शब्दात उत्तर द्या (कोणतेही एक) : [20]

- (1) तंत्रज्ञान आणि पुरवठा व्यवस्थापन यातील संबंध यावर टिपण लिहा.
- (2) सीमावर्ती क्षेत्राच्या व्यवस्थापनातील लष्करी तंत्रज्ञानाच्या वापराबाबत सविस्तर वर्णन करा.

5. 250 शब्दात टिपा लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (अ) इलेक्ट्रॉनिक वॉरफेअर
- (ब) अण्वीकशक्ती (अणुउर्जा)
- (क) क्षेपणास्त्र तंत्रज्ञान
- (ड) मटेरियल सायन्स.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5509]-EXT-8

M.A./M.Sc. (Part-II) EXAMINATION, 2019

(For External)

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

**(DS : 3.7 : Ocean and Global Marine Environment and
4.6 India's Maritime Securities)**

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer in 500 words (any one) : [20]

(1) Explain role of submarine during Second World War.

(2) Write a critical note on the marine Bio-diversity conservation and management.

2. Answer in 500 words (any one) : [20]

(1) Describe role of India's Coast guard with reference to protection of marine environment.

(2) Describe organization and preparedness related to India's marine environment.

3. Answer in 500 words (any one) : [20]

(1) Explain rights and duties of the coastal states in various zones.

(2) Describe ocean as a Biological pump and carbon cycle.

P.T.O.

4. Answer in **500** words (any one) : [20]

- (1) Write a note on the new challenges to India's maritime security in 21st century.
- (2) Describe ocean as a source of "Maritime Resources".

5. Answer in **250** words (any two) : [2×10=20]

- (a) EEZ and marine species
- (b) Law of the sea
- (c) Marine pollution
- (d) Maritime fixed assets.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. **500** शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : [10]

- (1) दुसऱ्या महायुद्धातील पाणबुड्याची भूमिका स्पष्ट करा.
- (2) सागरतळातील जैविक वैविधतेचे संरक्षण आणि त्याचे व्यवस्थापन यावर टिकात्मक टिपण लिहा.

2. **500** शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : [20]

- (1) सागरी पर्यावरणाच्या रक्षणाचा संदर्भ देऊन भारताच्या तटरक्षक दलाच्या भूमिकेचे वर्णन करा.
- (2) भारताच्या सागरी पर्यावरणासाठी अस्तित्वात असलेले संघटन व त्याच्या तयारीबाबत वर्णन करा.

3. 500 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : [20]
- (1) विविध क्षेत्रातील तटवर्ती राज्याचे अधिकार आणि कर्तव्ये स्पष्ट करा.
  - (2) महासागर एक जैविक साधनसंपत्ती देणारा घटक आणि कार्बन सायकल म्हणून वर्णन करा.
4. 500 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : [20]
- (1) “21 व्या शतकातील भारताच्या सागरी सुरक्षेला असलेली नवीन आव्हाने” यावर टिपण लिहा.
  - (2) महासागर एक ‘जल-संपत्ती-खनिजसंपत्तीचे’ स्रोत म्हणून वर्णन करा.
5. 250 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : [2×10=20]
- (1) आर्थिकनिर्बंध क्षेत्र आणि सागरी जैविक संपत्ती
  - (2) (सागरी) समुद्राचे नियम
  - (3) सागरी प्रदूषण
  - (4) सागरी (तटवर्ती) स्थीर माळमत्ता.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5509]-EXT-9

M.A./M.Sc. (Part-II) EXAMINATION, 2019

(For External)

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

**(DS : 3.2 : India's Internal Security and Role of the State
and 4.2 Regional Security in South Asia)**

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer in **500** words (any *one*) : [20]
  - (1) Describe India's relations with Pakistan with reference to South Asian geopolitics.
  - (2) Discuss role of the India's political institutions in tackling her internal security problems.

2. Answer in **500** words (any *one*) : [20]
  - (1) Describe political changes in United States and their impact in international politics.
  - (2) Explain role of civil society in tackling internal security crisis in India.

3. Answer in **500** words (any *one*) : [20]
  - (1) Explain approaches to the study of national security.
  - (2) Write a note on the ethnicity and security problems of India.

P.T.O.

4. Answer in **500** words (any one) : [20]

- (1) Write a note on India's relationship with Bangladesh with reference to illegal migration.
- (2) Explain role of China in the dynamics of South Asian Politics.

5. Answer in **250** words (any two) : [2×10=20]

- (a) Role of Media and Internal Security
- (b) Kashmir Problem
- (c) Naxalite problem
- (d) Cross Border Terrorism.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. **500** शब्दात उत्तर द्या (कोणतेही एक) : [20]

- (1) दक्षिण आशियाच्या भूराजनितीच्या संदर्भ देवून भारत-पाक संबंधाचे वर्णन करा.
- (2) अंतर्गत सुरक्षेल्या समस्या हातालण्यात भारतातील राजकीय संस्थेच्या (घटक) भूमिकेविषयी चर्चा करा.

2. **500** शब्दात उत्तर द्या (कोणतेही एक) : [20]

- (1) अमेरिकेतील राजकीय बदल आणि त्याचा आंतरराष्ट्रीय राजकरणावर होणाऱ्या परिणामाचे वर्णन करा.
- (2) भारतातील अंतर्गत सुरक्षेच्या समस्या हातालण्यात नागरी समाजाची भूमिका स्पष्ट करा.

3. 500 शब्दात उत्तर द्या (कोणतेही एक) : [20]
- (1) राष्ट्रीय सुरक्षेच्या अभ्यासाबाबतचे विविध दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
  - (2) भारतातील वांशिक भिन्नता आणि सुरक्षेच्या समस्या यावर टिपण लिहा.
4. 500 शब्दात उत्तर द्या (कोणतेही एक) : [20]
- (1) बांगलादेशातून बेकायदेशीररित्या भारतात स्थलांतर करणारे नागरिक या समस्येच्या संदर्भ देवून भारत-बांगलादेश संबंधावर टिपण लिहा.
  - (2) दक्षिण आशियातील चैतन्यमयी राजकरणातील चीनची भूमिका स्पष्ट करा.
5. 250 शब्दात उत्तर द्या (कोणतेही दोन) : [20]
- (1) अंतर्गत सुरक्षेच्या संदर्भात प्रसारमाध्यमांची भूमिका
  - (2) काश्मीरची समस्या
  - (3) नक्षलवादाची समस्या
  - (4) सीमेपळीकडील दहशतवाद.